

Інформація
про результати виконання Регіональної цільової програми розвитку
та підтримки малого і середнього підприємництва на 2018-2020 роки
за 9 місяців 2020 року

Протягом звітнього періоду підтримка підприємництва в області здійснювалась відповідно до заходів Регіональної цільової програми розвитку та підтримки малого і середнього підприємництва на 2018-2020 роки, затвердженої розпорядженням голови обласної державної адміністрації – керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 02.04.2018 № 272 (зі змінами) (далі – Програма), аналогічних міських і районних програм, реалізації в області законів України: «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», «Про інвестиційну діяльність», «Про адміністративні послуги», інших нормативно-правових актів.

Робота місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування спрямовувалась на забезпечення стабільних умов для створення та функціонування суб'єктів підприємництва, вирішення проблем підприємництва, підвищення ефективності діяльності центрів надання адміністративних послуг, покращання рівня інформаційного забезпечення суб'єктів підприємницької діяльності та надання кваліфікованої консультаційної підтримки, навчання та перенавчання незайнятого населення з орієнтацією на заняття підприємницькою діяльністю тощо.

Стан розвитку малого та середнього підприємництва

За попередньою інформацією Головного управління статистики у Луганській області та Головного управління Державної податкової служби у Луганській області станом на 01.01.2020 в області діяло 23 632 суб'єкти малого та середнього підприємництва (далі – МСП). У порівнянні з 2018 роком (21 843) загальна кількість суб'єктів МСП збільшилась на 8,2 %.

В області здійснювали діяльність:

3 526 малих та мікропідприємств (на 8,8 % більше показника 2018 року (3 240));

202 середні підприємства (на 0,5 % або на 1 підприємство менше, ніж у попередньому році (203));

19 904 фізичні особи – підприємці (ФОП). До попереднього року (18 400) показник збільшився на 8,2 %.

У малому та середньому бізнесі зайнято 86,4 тис. осіб, що на 1,7 % менше, ніж у 2018 році (87,8 тис. осіб).

Кількість зайнятих зменшилась:

на середніх підприємствах – на 3,7 % та склала 37,6 тис. осіб (у 2018 – 39 тис.);

ФОП та найманих ними працівників – на 3,3 % та становила 31,2 тис. осіб (у 2018 – 32,3 тис.), з яких 11,3 тис. осіб – наймані працівники.

Кількість зайнятих на малих підприємствах (у тому числі мікропідприємствах) збільшилась на 6,5 % та становила 17,6 тис. осіб (у 2018 році – 16,5 тис.).

Середніми та малими підприємствами у 2019 році реалізовано продукції

(товарів, послуг) на суму 31,8 млрд грн, що більше, ніж у 2018 році (27,9 млрд грн) на 14,1 %.

Середніми підприємствами реалізовано продукції на суму 18,9 млрд грн, малими – 12,9 млрд грн, що в порівнянні з показниками 2018 року, більше на 20,6 % і 5,8 % відповідно.

За інформацією органів місцевого самоврядування, міських і районних адміністрацій протягом 9 місяців 2020 року в області за рахунок МСП створено 2 456 нових робочих місць (у III кварталі – 602). На малих підприємствах створено 1 081 робоче місце, на середніх – 2578 ФОП – 1 118.

I. Створення сприятливого середовища для розвитку малого і середнього підприємництва

Одними з найбільш дієвих структур, створених органами влади, є центри надання адміністративних послуг (далі – центри). Створення зручних і доступних умов для отримання суб'єктами бізнесових структур та приватними особами адміністративних послуг є пріоритетним напрямком запровадження реформ в Україні. Розширення мережі центрів області та покращання системи надання адміністративних послуг сприяє отриманню суб'єктами МСП швидкого та якісного сервісу за сучасними стандартами.

В регіоні на 01.10.2020 діяло 19 центрів, із них: 6 районних, 6 міських та 7 центрів, які обслуговують об'єднані територіальні громади (далі – ОТГ). З метою наближення адміністративних послуг до громадян органами місцевого самоврядування створено 22 віддалені робочі місця адміністраторів при 6-ти центрах.

Департаментом економічного розвитку, зовнішньоекономічної діяльності та туризму облдержадміністрації (далі – Департамент економічного розвитку) щоквартально здійснюється моніторинг діяльності центрів, за результатами якого розробляються та направляються головам райдержадміністрацій, відповідних міських, селищних та сільських рад рекомендації щодо підвищення ефективності роботи центрів.

Протягом звітної періоду через центри суб'єктам господарської діяльності та громадянам надано майже 250,5 тис. адміністративних послуг, з них в електронному вигляді – 14 тис. В середньому за місяць через центри надавалося 27,8 тис. адміністративних послуг.

Кількість видів адміністративних послуг, що надаються через центри, становить від 66 у центрі Марківської ОТГ до 200 у центрі Северодонецької військово-цивільної адміністрації. В електронному вигляді – від 1 послуги у центрі Кременської міської ради до 21 у центрі Лисичанської військово-цивільної адміністрації.

В центрах створено зручні, доступні і прозорі умови для отримання громадянами та суб'єктами господарювання якісних адміністративних послуг, що забезпечує розвиток сприятливого бізнес-клімату, запобігає проявам корупції.

З цією метою Департамент економічного розвитку, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування постійно співпрацюють з міжнародними партнерами.

Послуги з оформлення та видачі паспорта громадянина України у формі ID-картки, у тому числі комплексна послуга для підлітків ID-14, та документа, що дає

право громадянину України на виїзд за кордон, запроваджено через 12 центрів.

В рамках реалізації Програми ООН із відновлення та розбудови миру (UN RPP) придбано 2 мобільні центри (для Кременської міської та Біловодської селищної рад) на базі автомобіля Ford, що розраховані на 2 робочих місця та 2 місця для відвідувачів.

У рамках проєкту «Мобільні центри надання адміністративних послуг для уразливих груп населення на сході України» UN RPP продовжується робота щодо запровадження роботи 5-ти мобільних центрів на 4 робочі місця на базі авто марки IVECO.

Разом із тим в 14 центрах проводиться робота щодо запровадження комплексної послуги «Малюк для батьків новонароджених», яка реалізується Міністерством цифрової трансформації України за підтримки Прем'єр-міністра України, інших центральних органів виконавчої влади та за сприяння міжнародних проєктів.

Для виявлення та поширення передового досвіду роботи центрів, відзначення кращих центрів та адміністраторів *прийнято розпорядження* голови обласної державної адміністрації – керівника обласної військово-цивільної адміністрації, якими затверджено порядки проведення щорічних обласних конкурсів «Кращий центр надання адміністративних послуг» (від 11.12.2019 № 994) та «Кращий адміністратор центру надання адміністративних послуг» (від 11.12.2019 № 995).

Проте, в ході децентралізації відбувається трансформація центрів, які утворені райдержадміністраціями, у центри органів місцевого самоврядування. До кінця поточного року планується ліквідація 6 центрів, що діють при райдержадміністраціях.

Таким чином участь центрів у номінації «Кращий центр надання адміністративних послуг при районній державній адміністрації» буде недоцільною.

Відповідно до порядків проведення конкурсів не зможуть бути учасниками таких конкурсів кращі центри області у містах Сєверодонецьку та Лисичанську, в яких утворені військово-цивільні адміністрації.

Отже, із 19 центрів участь у конкурсах зможуть взяти тільки 11, що складає 58% від діючих на цей час.

Аналогічна ситуація складається з конкурсом «Кращий адміністратор центру надання адміністративних послуг».

Тому, проведення за таких умов конкурсів не дозволить у повному обсязі здійснити об'єктивну оцінку центрів і їх адміністраторів та реалізувати мету конкурсів.

Крім того, в області сформована *інфраструктура підтримки підприємництва*, яка станом на 01.10.2020 представлена 27 об'єктами, з них: 9 бізнес-центрів, 17 кредитних спілок та Луганське відділення Українського державного фонду підтримки фермерських господарств.

В області створено 43 громадські організації підприємців, із них 7 зареєстровані на регіональному рівні.

За фінансової підтримки Програми розвитку ООН (ПРООН) в рамках проєкту «Мережа НГО – центрів підтримки бізнесу» на Луганщині сформована

мережа центрів підтримки бізнесу на базі існуючих громадських організацій в районних центрах та громадах. 18 громадських організацій приєднались до коаліційної угоди.

Наступним етапом проєкту є підвищення компетенції фахівців центрів підтримки бізнесу, менторів, експертів, тому продовженням його реалізації є проєкт «Школа радників малого бізнесу», який реалізує ГО «Кремінська бізнес-асоціація» в рамках Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки Європейського Союзу (ЄС).

У вересні команда проєкту «Школа радників малого бізнесу» провела виїзний навчальний тренінг (14-18 вересня, на базі «Лісова поляна», м. Кремінна), програма яких охопила питання з бізнес-планування, створення ефективних бізнес-моделей, маркетингового плану, організаційного менеджменту, управління активами, собівартості товарів та послуг, управління виробничими процесами, фінансового планування та обліку тощо.

Учасники проєкту-майбутні консультанти (20 осіб) отримують практичні навички консультування та менторську підтримку під час власної консультаційної практики. Також заплановано проведення 4-х вебінарів для майбутніх консультантів.

При облдержадміністрації створена регіональна рада підприємців, яка є консультативно-дорадчим органом. При міських радах міст обласного значення та райдержадміністраціях створені і працюють 17 консультативно-дорадчих органів:

4 ради підприємців – при Кремінській, Новоайдарській, Сватівській та Старобільській райдержадміністраціях;

2 галузеві ради підприємців – при Станично-Луганській райдержадміністрації;

4 координаційні ради з питань розвитку підприємництва – при військово-цивільних адміністраціях міст Лисичанська і Северодонецька, Рубіжанській міській раді та Біловодській селищній раді;

6 робочих груп з питань сприяння розвитку малого підприємництва – при Кремінській, Міловській, Новопсковській, Попаснянській, Станично-Луганській і Троїцькій райдержадміністраціях;

дорадча рада з питань енергоефективності та енергозбереження при військово-цивільній адміністрації м. Северодонецька.

II. Покращання доступу суб'єктів малого та середнього підприємництва до фінансування та інвестиційна підтримка

Орієнтовні обсяги фінансування на реалізацію заходів Програми склали 16 529,8 тис. грн, із них з обласного бюджету – 2 620,0 тис. грн, інших джерел – 13 909,8 тис. грн.

Протягом 9 місяців 2020 року на реалізацію заходів Програми фактично використано 834,5 тис. грн з інших джерел, що складає 9,5 % до запланованої суми фінансування у 2020 році. Кошти направлені на:

надання одноразової виплати по безробіттю 16 особам для відкриття власної справи за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового соціального страхування на випадок безробіття (ФЗДССБ) – 455,8 тис. грн;

професійне навчання для самостійної зайнятості та подальшого

працевлаштування у сфері МСП за рахунок коштів ФЗДССБ – 338,7 тис. грн;
 організацію та проведення ДП «Луганський регіональний науково-виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації» (далі – ДП «Луганськстандартметрологія») заходів у сфері харчової промисловості (семінарів, робочих зустрічей, zoom-конференцій, вебінарів) – 1,0 тис. грн;

надання ГО «Агенція місцевого розвитку» м. Щастя практичної допомоги у написанні бізнес-планів, проведення вебінару щодо відкриття власної справи й реєстрації ФОП, індивідуальних консультацій за участі експертів – 39 тис. грн.

З обласного бюджету кошти не виділялися.

Протягом 9 місяців на реалізацію міських і районних програм розвитку та підтримки підприємництва використано 1 192,66 тис. грн. Із них: з інших джерел – 956,07 тис. грн, з місцевих бюджетів – 236,59 тис. грн.

В регіоні діють одна філія та 109 відокремлених підрозділів 12 банків України, головні офіси яких розташовані у м. Києві. В 2020 році кількість структурних підрозділів банків зменшилась на 8 одиниць. Скорочення регіональної мережі відбулося в АТ «Ощадбанк» – на 4 відділення, АТ «Райффайзен Банк Аваль» та АТ «АЛЬФА-БАНК» – по 2 відділення. За кількістю установ банків область посідає останнє місце серед регіонів України.

Банківськими установами області здійснюється кредитна підтримка суб'єктів МСП. З 9 місяців відділеннями ПАТ «Державний ощадний банк України» та АТ КБ «Приватбанк» надано 289 суб'єктам підприємництва кредитів на суму 200 820,9 млн грн.

Разом із тим через центри зайнятості області отримали одноразову виплату допомоги по безробіттю та відкрили власну справу 16 безробітних осіб, з них: 7 осіб – жінки, 9 – молодь у віці до 35 років, 3 – учасники Операції об'єднаних сил (ООС) та 1 особа з інвалідністю. Підтримано 16 бізнес-проектів безробітних на загальну суму 455,8 тис. грн. Для своєї підприємницької діяльності вони обрали: вирощування зернових культур, розведення тварин, вантажний автомобільний транспорт, обслуговування автотранспортних засобів, роздрібну торгівлю (деталлями та приладдям, продуктами харчування, газетами та канцелярськими товарами, уживаними товарами), сферу бухгалтерського обліку та аудиту, надання послуг перукарнями та салонами краси, ремонт взуття тощо.

Крім того, в межах реалізації програми «FinancEast», що виконується в рамках Угоди «Підтримка Європейського Союзу для Сходу України» між урядом України та Європейським Союзом, що фінансується Німецьким державним банком розвитку (KfW), фінансову підтримку у вигляді субсидій і компенсацій отримали (на 01.10.2020) 63 суб'єкти мікро, малого та середнього підприємництва (ММСП) Луганської області для реалізації 75 інвестиційних проектів на загальну суму 98,8 млн грн.

Підприємці Луганщини брали участь у державній програмі «Доступні кредити 5 - 7 - 9 %». Протягом лютого-вересня суб'єкти мікро та малого підприємництва отримали кредити за пільговими відсотками на суму 40,2 млн грн.

Фермери беруть участь у державних програмах з фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі. З початку року суб'єкти МСП отримали часткову компенсацію:

вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва на загальну суму 28,5 млн грн (постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 № 130);

відсоткових ставок за залученими у національній валюті банківськими кредитами (104 суб'єкти МСП) – 11,1 млн грн (постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 300).

У поточному році склалась складна ситуація для суб'єктів господарювання у зв'язку з обмежувальними заходами, які введено через поширення COVID-19. Разом із тим для малого та середнього бізнесу на визначений період на законодавчому рівні передбачено відповідні пільги.

Так, за рахунок коштів ФЗДССБ *допомогу по частковому безробіттю отримали: 361 роботодавець* із числа суб'єктів МСП для виплати компенсації працівникам (1 815 осіб) у разі втрати нами частини заробітної плати; *3 554 ФОП.*

Місцевими органами соціального захисту населення *призначено допомогу на дітей 1 135 ФОП*, які обрали спрощену систему оподаткування і належать до I та II групи платників єдиного податку.

Органами місцевого самоврядування також вживаються певні заходи. *Новопсковська селищна рада вирішила підтримати підприємців*, які знаходяться на спрощеній системі оподаткування I групи, *зменшивши до кінця року розмір єдиного податку з 10 % до 5 % від прожиткового мінімуму.* Підприємці Новопсковської ОТГ, які знаходяться на спрощеній системі оподаткування II групи (виробники одягу, взуття, сільгоспвиробники), об'єдналися та організували в мережі Інтернет рекламу продукції та зберегли частину ринку за рахунок роботи в онлайн режимі.

Для інвестиційної підтримки МСП та залучення міжнародної технічної допомоги в облдержадміністрації організовано та проведено:

2 робочі наради – з питань здійснення поступових змін на шляху відродження сільського зеленого туризму в регіоні (24 січня) та визначення «туристичних магнітів» області (11 червня);

у форматі відео-Зоот-конференції засідання «круглого столу» з представниками малого і середнього бізнесу аграрного сектору щодо впровадження нових, розширення діючих та нетрадиційних ринків збуту (вересень) в рамках проєкту Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Економічна підтримка Східної України».

Суб'єкти МСП брали участь у 5-и форумах та 3-х виставках:

XIII Міжнародному форумі з розвитку фермерства «Агропорт Захід Львів-2020» (27 лютого, м. Львів), участь у якому прийняли національні та регіональні оператори агробізнесу;

Першому Агрономічному Форумі «Агрономічні перспективи виробництва сої та кукурудзи в Україні» (28 лютого, м. Київ), який став своєрідним майданчиком для вирішення як глобальних, так і місцевих викликів, що постають перед аграріями;

найбільшій виставці сучасних технологій для сільського господарства Central Agricultural Trade Fair 2020 (31 січня-02 лютого, м. Варшава, республіка Польща), де завод зерночисного обладнання ТОВ «НВП «АЕРОМЕХ»

Кремінського району традиційно представив сепаратори САД на стенді польського дилера ЕКОПАРТНЕР;

виставці «Бджільництво Слобожанщини – 2020» (лютий, м. Харків), де бджолярі Луганщини перейняли успішний досвід з маркетингових та правових аспектів розвитку бджільництва;

щорічній XXXII Міжнародній агропромисловій виставці «Агро-2020» (серпень, м. Київ). На стенді презентовано 9 підприємств Луганщини з виробництва м'ясо-молочної, пиво-безалкогольної продукції, продуктів бджільництва, комбікормів, посадкового матеріалу лимонів, бананів та інших екзотичних рослин. Традиційно до спеціалізованої виставки сільгосптехніки та устаткування долучилося ТОВ «Аеромех». Під час заходу особливу увагу викликала презентація проекту «Розвиток органічного бджільництва», який реалізується в Луганській області за ініціативи USAID «Економічна підтримка Східної України». До Каталогу підприємств агропромислового комплексу України, який презентували на виставці, включено 19 провідних підприємств області з виробництва та переробки сільгосппродукції.

В рамках заходу підприємства регіону долучились до *форуму «Держпідтримка АПК – фокус у 2020 році та стратегія на 2021-2023 роки» та II всеукраїнського форуму фермерів.*

4 виробники меду, які отримали сертифікати органічного виробництва, брали участь в онлайн заході: *XXVII регіональному форумі «Органічна Україна»,* який пройшов в рамках швейцарсько-української програми «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України».

Налагоджена *співпраця з міжнародними організаціями та програмами,* які діють на території області. В регіоні реалізується п'ять донорських проектів підтримки малого і середнього підприємництва.

1. *Проект «Популяризація підприємництва серед населення, що постраждало від конфлікту в Україні»* (Фаза III) виконується ПРООН за фінансової підтримки уряду США. Мета проекту – інтенсифікація наявної підтримки розвитку підприємництва, процесу створення робочих місць, розвитку ділових навичок, доступу до ринків у складних умовах, що виникли внаслідок конфлікту, та запобігання погіршення економічної ситуації в Донецькій та Луганській областях.

2. *Проект «Підтримка соціального та економічного відновлення у Східному регіоні України»* виконується ПРООН та фінансується урядом Японії. Метою є: розширення наявної підтримки розвитку підприємництва шляхом фінансової підтримки малих бізнес стартапів, суб'єктів МСП з метою розширення їх бізнесу, забезпечення підприємців консалтинговими та допоміжними послугами, технічною допомогою.

У поточному році ПРООН проведено 3-ий конкурс на отримання *бізнес-грантів* серед суб'єктів МСП Луганської та Донецької областей. Станом на 17.08.2020 з підприємцями-переможцями від Луганської області підписано 37 *грантових угод на суму 6,7 млн грн.*

Разом із тим ПРООН до 20 вересня приймалися заявки на четвертий конкурс бізнес-грантів. На даний час йдеться обробка заявок для визначення допуску до участі у конкурсі.

3. *Проект «Економічна підтримка Східної України»*, метою якого є підтримка стабілізації економіки Східної України та сталого розвитку малих і середніх підприємств, фінансується USAID. Виконавці проекту: компанія DAI Global LLC, міжнародна некомерційна організація «ФНІЗ60», ГО «Ресурс. Допомога. Розвиток», ТОВ «СДМ Інжиніринг Україна».

В рамках цього проекту ГО «Агенція регіонального розвитку Східного Донбасу» спільно з USAID *впроваджує грантову програму «Скорочення гендерної нерівності серед жінок сільського населення шляхом підвищення компетенцій у сфері підприємництва та правосуддя»*. Вже відбулись навчальні заходи для жінок сільської місцевості, які готові заснувати свій бізнес, в м. Сватове (11 червня), смт Біловодськ (25 червня), смт Мілове (12 серпня).

4. *Проект «Підтримка ЄС для Сходу України – відновлення, зміцнення миру та урядування»* фінансується ЄС, виконується ПРООН у партнерстві з: Фондом ООН у галузі народонаселення (ЮНФПА), Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО), Структурою ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (ООН Жінки). Мета програми – сприяння миру та економічному відновленню в Східній Україні через соціальне та економічне відродження, де особлива увага приділятиметься підконтрольним уряду територіям Донецької та Луганської областей.

5. *Проект «Програма Європейського Союзу для Сходу України»*, метою якого є забезпечення доступу до фінансування ММСП на Донбасі, виконується KfW за фінансової підтримки ЄС.

В рамках цього проекту реалізується програма «FinancEast», мета якої – відновлення фінансування інвестиційних проектів суб'єктів ММСП Донецької та Луганської областей через банківські та лізингові установи. Реалізацію програми забезпечує Фонд розвитку підприємництва (ФРП).

У поточному році *Данська Рада у справах Біженців – Данська Група з розмінування (DRC-DDG)* за фінансової підтримки Швейцарської агенції розвитку та співробітництва (SDC) і уряду Великої Британії *продовжує «Програму економічного розвитку східної України»*, яка спрямована на підтримку вразливих верств населення через посилення їхньої ролі в місцевій економіці та залучення у виробничо-збутові ланцюжки.

Представників DRC-DDG *провели зустріч* (12.08.2020, приміщення ПрАТ «Агротон») з *підприємцями* (7 осіб) Білокуракинського район, членами кооперативу «Білмедагро», які займаються виробництвом продуктів харчування (хлібобулочні, м'ясні вироби, плодово-ягідна продукція, продукції бджільництва), під час якої ознайомили учасників з особливостями програми та етапами її реалізації. Протягом серпня-вересня експерти DRC-DDG відвідали виробничі потужності підприємців, детально обговорили майбутні проекти та нюанси заповнення онлайн-заявки. На даний час подано одну заявку для участі у конкурсі щодо реалізації проекту з оновлення основних фондів – хлібопекарні.

ГО «Агенція місцевого розвитку» міста Щастя *надано практичну допомогу у написанні бізнес-планів 28 зацікавленим особам, ГО «Кремінська бізнес-асоціація» – 11 зацікавленим. З 39-и бізнес-планів, поданих на конкурси, 13 пройшли конкурсний відбір. Отримавши грантову допомогу, підприємці-початківці відкрили власну справу.*

III. Інформаційно-консультаційне забезпечення та популяризація підприємництва

З метою розгляду проблемних питань, стимулювання розвитку професійних навичок, самостійності, пізнавальної активності підприємців *проведено 14 семінарів, 2 тренінги, 2 «круглих столи», 5 робочих зустрічей, робочу поїздку, скайп-нараду, 4 зоот-конференції та 7 вебінарів за участі суб'єктів бізнесу.*

Спеціалістами ДП «Луганськстандартметрологія» у сфері харчової промисловості *проведено 20 заходів, участь у яких узяли 72 суб'єкти МСП:*

10 семінарів на теми: «Актуальні питання впровадження системи управління безпечністю харчових продуктів відповідно до вимог нової версії стандарту ISO 22000:2018» та «Актуальні питання переходу системи управління безпечністю харчових продуктів на нову версію стандарту ISO 22000:2018»;

4 робочі зустрічі на теми: «Актуальні вимоги діючого законодавства у сфері метрологічної діяльності стосовно діяльності виробничої лабораторії», «Процедури визнання вимірювальних можливостей виробничо-технологічної лабораторії елеваторів» та «Актуальні питання при виробництві олії соняшникової пресової виготовленої з ядер соняшника»;

4 зоот-конференції щодо імплементації актів законодавства ЄС у сфері технічного регулювання, вимог діючого законодавства у сфері атестації виробництва алкогольних напоїв та у сфері інформування споживачів про харчову продукцію;

2 вебінари на теми: «Актуальні питання при виробництві консервної м'ясної продукції на малому підприємстві», «Питання розробки, реєстрації та актуалізації технічних умов промисловими підприємствами», «Вимоги діючого законодавства щодо надання споживачеві необхідної інформації при маркуванні харчової продукції».

ГО «Агенція місцевого розвитку м. Щастя» *провела вебінар* щодо відкриття власної справи, реєстрації ФОП та особливостей ведення бізнесу для 22 підприємців-початківців і мешканців Новоайдарського району, ГО «Кремінська бізнес-асоціація» – *2 вебінари* на тему «Бізнес-планування» для 60 підприємців Кремінського району.

Департаментом агропромислового розвитку облдержадміністрації (далі – Департамент АПК) для фермерів та сільгоспвиробників проведено 8 заходів:

2 навчальні тренінги щодо ведення племінної справи (лютий, с. Веселе Старобільського району, на базі фермерського господарства «Крот») із залученням експертів у галузі тваринництва;

2 вебінари на теми: «Алгоритм взаємодії пасічників з аграріями та органами місцевого самоврядування» (травень) за підтримки проекту «Економічна

підтримка східної України» USAID, «Вимоги харчового законодавства. Практичні аспекти щодо виконання вимог» (червень) за сприяння ФАО;

цикл щотижневих семінарів (3 заходи) у форматі відео-Zoom-конференції та один семінар в Красноріченській ОТГ з питань створення сімейних фермерських господарств та державної підтримки аграріїв, в яких брали участь представники Луганського відділення Українського державного фонду підтримки фермерських господарств, Головного управління Держгеокадастру у Луганській області, Луганської регіональної філії ДП «Харківський інститут землеустрою» (вересень).

За участі спеціалістів територіальних підрозділів Державної податкової служби, Держпраці, Держпродспоживслужби, Державної служби зайнятості проведено 2 засідання «круглих столів» для представників бізнесу у містах Лисичанськ та Кремінна з питань, що стосуються порядку оподаткування, легалізації трудових відносин.

Крім того, під керівництвом голови обласної державної адміністрації – керівника обласної військово-цивільної адміністрації *проведено: робочу зустріч з керівниками провідних підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність; скайп-нараду з представниками МСП з питань здійснення господарської діяльності в умовах карантинних обмежень; робочу поїздку до ПрАТ «Біловодський маслоробний завод».*

Питання, що турбують підприємців *висвітлюються під час брифінгів* для засобів масової інформації (ЗМІ):

заступник директора Департаменту економічного розвитку *провела 3 брифінги*, під час яких поінформувала про: заходи, направлені на підтримку МСП; хід реалізації програми «FinancEast» в рамках проекту «Підтримка Європейського Союзу для Сходу України»; розвиток та підтримку бізнесу в регіоні;

керівництвом Департаменту АПК *проведено брифінги на теми: «Здійснення комплексу весняно-польових робіт»; «Впровадження державних програм підтримки агропромислового комплексу»; «Державна підтримка розвитку бджолярства та взаємодія пасічників з аграріями та органами місцевої влади»; «Наслідки надзвичайної події природного характеру».*

В облдержадміністрації *відбулися урочистості, присвячені Дню підприємця, Всесвітнього дня туризму та Дня туризму в Україні.* Очільник області подякував учасникам заходів за патріотизм, наполегливість та ділову ініціативу. Він побажав землякам миру, стабільності та вручив обласні відзнаки.

На офіційному вебсайті облдержадміністрації та вебсторінці Департаменту економічного розвитку постійно оновлюються розділи: «Підприємництво», «Адміністративні послуги» та «Регуляторна політика», на яких розміщується для підприємницьких структур необхідна та корисна інформація. Окремі розділи з питань підприємницької діяльності створені та оновлюються на офіційних вебсайтах райдержадміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Протягом 9 місяців на офіційному вебсайті облдержадміністрації та вебсторінці Департаменту економічного розвитку *розміщено 15 інформаційних повідомлень* (у III кварталі – 4) про:

новий проєкт «Доступні кредити для соціальних підприємств Східної

України» з кредитування під низькі відсотки, який впроваджується USAID згідно з умовами контракту з WNISEF Western NIS Enterprise Fund;

україномовні курси для онлайн-навчання підприємців, які розроблені в рамках реалізації програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» для розвитку бізнес-навичок;

початок онлайн SMM марафону, який складається з чотирьох майстер-класів та організовано проєктом USAID «Економічна підтримка Східної України» в рамках інформаційної кампанії «Схід економічних можливостей» (03-27 вересня);

консультаційну підтримку підприємствам Донецької, Луганської та півдня Запорізької областей для масштабування бізнесу та адаптації до складних економічних умов ринку, яку надають експерти проєкту USAID «Економічна підтримка Східної України».

До бізнесових структур *доводилось 20 інформаційних повідомлень* (у III кварталі – 6) про можливу участь у:

вебінарі на тему: «Рада бізнес-омбудсмена – реальні кейси захисту бізнесу у державних органах» (01 серпня), який проведено Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України спільно з Радою бізнес-омбудсмена;

програмі грантової підтримки для бізнесу Луганської та Донецької областей, яку розпочинають DRC при фінансовій підтримці SDC та Департаменту міжнародного розвитку Великобританії;

конкурсі бізнес-грантів серед суб'єктів МСП Луганської та Донецької областей на започаткування, відновлення та розширення мікро, малих та середніх підприємств, що проводитиметься ПРООН за підтримки ЄС;

навчальній сесії «Формування бізнес-ідей, стартапів та розробка бізнес-планів в Луганській, Донецькій та Запорізькій областях», яка відбудеться в рамках ПРООН, за фінансової підтримки ЄС, урядів Королівства Данії та Японії (вересень-жовтень);

онлайн-вебінарі про правила реалізації проєктів за грантової підтримки програми, де буде можливість дізнатись про процес надання гранту програмою «Креативна Європа», правила звітування та інші важливі нюанси, які стаються із заявниками вже після отримання гранту;

серії дистанційних тренінгів «Бізнес-збут онлайн» від ПРООН та Громадської школи бізнесу для представників мікро-, малого та середнього бізнесу в Луганській, Донецькій та Запорізькій областях.

З метою інформування підприємців про вільні приміщення Департаментом економічного розвитку створено та оновлюється *обласний реєстр вільних приміщень* державної та комунальної власності, що пропонуються для викупу або передачі в оренду суб'єктам підприємництва для здійснення ними підприємницької діяльності. Реєстр розміщено на вебсторінці Департаменту у розділі «Підприємництво» (підрозділ «На допомогу підприємцю»).

Станом на 01.10.2020 в області *налічувалось 270 вільних нежитлових приміщень* державної та комунальної власності загальною площею 70,9 тис. м², із них: у містах – 10,6 тис. м², районах – 60,3 тис. м². Протягом 9 місяців підприємницьким структурам *передано в оренду 100 приміщень* загальною площею 18,7 тис. м², *у власність – 5 приміщень* загальною площею 524,6 м².

Департаментом економічного розвитку щоквартально оновлюється база

даних інвестиційних ресурсів області «Зручно. INVESTBASE», яка розміщена на офіційному сайті облдержадміністрації. База даних наповнена актуальними даними, містить інформацію щодо вільних земельних ділянок, у тому числі і промислового призначення, об'єктів нерухомості, об'єктів Фонду державного майна України, водних ресурсів, наявних корисних копалин, сировини для переробки, трудового потенціалу та комерційні пропозиції. Станом на 01.10.2020 онлайн-ресурс містить інформацію про 204 інвестиційно привабливі земельні ділянки, з яких 9 – землі промислового призначення.

Суб'єкти МСП залучаються до виконання робіт/послуг за державні кошти. Протягом 9 місяців до участі залучено 253 підприємця. За результатами укладено 426 договорів на суму 95,4 млн грн.

Для підвищення кваліфікації персоналу підприємств регіону, опанування нових вимог законодавства у сфері стандартизації, метрології, сертифікації та оцінки відповідності спеціалістами ДП «Луганськстандартметрологія» надано суб'єктам МСП 92 консультації.

ГО «Агенція місцевого розвитку» міста Щастя надано 77 індивідуальних консультацій з питань розробки бізнес-планів, започаткування власної справи, надання звітності контролюючим органам, ГО «Кремінська бізнес-асоціація» – 34 консультації щодо змін в оподаткуванні та з написання бізнес-планів.

Крім того, керівником ГО «Кремінська бізнес асоціація» створена та оновлюється вебсторінка в мережі facebook, через яку поширюється інформація про діючі грантові програми, зміни в законодавстві, семінари-тренінги.

На базі центрів зайнятості в містах Северодонецьку та Старобільську здійснюють діяльність консалтингові центри, робота яких планується за двома напрямками: відкриття власної справи і підтримка діючого бізнесу.

Так, для безробітних, які планують започаткувати власну справу, проведено 8 інформаційних семінарів на тему: «Як розпочати свій бізнес?» (155 осіб), 26 заходів з питань підприємницької діяльності (256 учасників), 3 «Дні відкритих дверей», 3 «Презентації роботодавця» для 85 осіб, 2 інформаційні семінари для підприємців-початківців (20 осіб).

Для роботодавців організовано 39 різноманітних заходів (498 осіб) та 11 скайп-конференцій (56 учасників) на теми: «Легальна зайнятість», «Інноваційні підходи в обслуговуванні клієнтів служби зайнятості», «Реалізація державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %». В заходах брали участь представники територіальних підрозділів: Пенсійного фонду, Державної податкової служби, Держпраці, Держпродспоживслужби.

Разом із тим центрами зайнятості області спільно зі спеціалістами Головного управління Держпраці у Луганській області розгорнуто інформаційно-роз'яснювальну кампанію, спрямовану на легалізацію зайнятості населення, якою охоплено понад 2,6 тис. роботодавців області.

Крім того, консалтинговими центрами надано 219 індивідуальних консультацій з питань провадження підприємницької діяльності та 3 групові консультації на тему: «Оформлення працівників, подання звітності з ЄСВ».

Спеціалісти консалтингових центрів також здійснюють супровід та надають консультаційну підтримку особам, які розпочали підприємницьку діяльність

завдяки отриманню одноразової допомоги по безробіттю.

У Лисичанському міському та Кремінському районному центрах зайнятості функціонують *студії підтримки та супроводу безробітних «Бізнесстарт»*, діяльність яких спрямована на: надання знань щодо ведення бізнесу, допомогу у складанні, супроводі бізнес-планів для участі у конкурсах на отримання грантів.

На базі Новопокровського районного центру зайнятості діє *хаб-центр «Від ідеї до успіху для сільських мешканців»*, де підприємцям-початківцям надається інформація щодо бізнес-планування, бізнес-ідей, менеджменту в агропромисловому секторі.

Для оперативного вирішення актуальних питань, які стосуються підприємницької діяльності, в області *працюють 5 «гарячих ліній» для підприємців*, утворені при райдержадміністраціях і військово-цивільній адміністрації м. Лисичанська. *На «гарячі лінії» від підприємців надійшло 185 звернень*, на які було надано роз'яснення.

Також здійснює свою діяльність державна установа «Луганський обласний контактний центр», основними завданнями якого є: сприяння вирішенню питань, з якими громадяни, в тому числі й підприємці, звертаються до органів державної та місцевої влади шляхом надання консультативно-правових послуг відповідно до чинного законодавства.

При Кремінській, Новопокровській, Попаснянській, Сватівській та Троїцькій райдержадміністраціях працюють *виїзні консультаційні пункти*, робота яких направлена на залучення сільського населення області до підприємницької діяльності, створення нових робочих місць. З початку року ними здійснено *32 виїзди та надано 66 консультацій*.

IV. Навчання, підготовка та перепідготовка кадрів для сфери підприємництва

Центрами зайнятості області проводилася робота з формування груп з числа безробітних громадян на навчання для самостійної зайнятості та подальшого працевлаштування у сфері малого бізнесу. Протягом 9 місяців за курсом «*Основи бізнес-планування*» *направлено на навчання 17 осіб*, з них: 3 учасники ООС, 2 внутрішньо переміщені особи.

На навчання за професіями «Продавець непродовольчих товарів», «Перукар (перукар-модельєр)», «Візажист», «Швачка», «Бармен», «Маляр», «Токар», «Верстатник деревообробних верстатів», «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів», «Робітник з комплексного обслуговування й ремонту будинків», що сприяють започаткуванню власної справи, *направлено 96 безробітних особи*. Із них: 2 особи з інвалідністю, 38 жінок, 45 осіб у віці до 35 років, 24 мешканця сільської місцевості, 3 внутрішньо переміщені особи, 18 учасників ООС.

З метою масового інформування громадян про можливість займатися підприємницькою діяльністю центрами зайнятості області протягом 9 місяців *проведено 83 інформаційні заходи*, у яких взяли участь 1 302 особи:

26 семінарів «Генеруй бізнес-ідею та розпочни свій бізнес» – 335 осіб;

57 групових заходів «Презентація послуг з професійного навчання, у тому числі послуг Центрів професійно-технічної освіти» – 967 безробітних громадян.

З початку впровадження карантинних заходів групі послуги надаються дистанційно, проведено *332 онлайн-вебінари для 2 680 безробітних*. При проведенні інформаційних вебінарів в онлайн-режимі окремим блоком надається інформація про можливість започаткування власної справи.

Луганською обласною службою зайнятості вжито заходів щодо інформування населення про можливість започаткування власної справи. Так, з цією метою в інформаційних секторах центрів зайнятості області функціонують куточки «Розпочніть власну справу» для майбутніх підприємців, де розміщена інформація щодо різних аспектів ведення підприємницької діяльності. Для візуалізації досвіду успішних підприємців з числа колишніх безробітних заведені та оновлені фотоальбоми «Історія мого успіху».

Система освіти області представлена 304 закладами, з них: 280 загальної середньої освіти, 23 – професійної (професійно-технічної), 12 – вищої освіти.

Учні 10-11 класів загальної середньої освіти на профільному рівні вивчають предмет «Економіка» та проходять курс «Фінансова грамотність». Відповідно до державних стандартів професійно-технічної освіти навчальний предмет «Основи галузевої економіки і підприємництва» входить до навчальних планів з кожної професії, яку набувають учні закладів професійно-технічної освіти.

Два заклади вищої освіти області здійснюють навчання ведення підприємницької діяльності: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (далі – СУНУ) та Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка (далі – ЛНУ).

У СУНУ на постійній основі здійснюють діяльність:

Ресурсний центр зі сталого розвитку, серед основних завдань якого є сприяння розвитку стратегічних партнерських відносин з органами державної влади, бізнесом, громадським суспільством та міжнародними організаціями;

Центр фінансової грамотності, створений з метою підвищення обізнаності у сфері управління особистими фінансами серед студентів і школярів;

Стартап Школа, яка покликана сприяти розвитку інноваційного середовища в регіоні як складової частини загальноукраїнської університетської інноваційної екосистеми;

Центр розвитку кар'єри, який сприяє подальшому працевлаштуванню студентів, підтримує підприємницькі ініціативи шляхом надання консультаційно-інформаційних послуг, проведення тренінгів, семінарів.

На базі ЛНУ функціонують:

філія інституту економіки промисловості Національної академії наук України;

Комунікаційно-консультаційний центр для забезпечення економічного супроводу грантової політики міжнародних благодійних організацій – інноваційна форма забезпечення освітнього процесу та взаємодії з суб'єктами МСП.

Вищезазначені заклади запроваджують неформальну освіту з питань ведення бізнесу та підприємницької діяльності.

Разом із тим *грантова, менторська та освітня допомога підприємцям на Сході України надається проектом «Економічна підтримка Східної України» USAID в рамках інформаційної кампанії «Схід економічних можливостей».*

З цим проектом співпрацюють та беруть участь у менторських програмах:

кооператив «Овочі Станичників» (близько ста домогосподарств зі Станиці Луганської), який під брендом «Овочі Станичників» реалізує томати черрі у мережі супермаркетів Києва;

підприємство «Промдекс-Україна» (м. Сєверодонецьк), яке під торговою маркою «SVOB» налагодило випуск побутової хімії;

пасіка родини Васильєвих (с. Зміївка Сватівського району), яка зареєструвала торгову марку «Медове джерело» та створює різні продукти з меду.

На офіційному сайті облдержадміністрації висвітлюються *історії успішних бізнесів*, зокрема:

жителька Валентина Метьолкіна з Сєверодонецька виготовляє дорожні сумки за власним дизайном. Вона бере участь у програмі менторської підтримки малого бізнесу проекту USAID, завдяки чому формує стратегію розвитку власної справи;

Олеся Ізюта з Кременної за фінансової підтримки проекту USAID відкрила дитячий розважальний центр, який став улюбленим місцем дозвілля, проведення дитячих свят, днів народження. На його базі також діє хаб для молоді;

Роман Кирильєв зі Старобільська викладає у школі мистецтв за класом гітари та нещодавно заснував приватну музичну студію, Крім викладацької роботи вирішив стати бджолярем. Пройшов тренінги від проекту USAID, де й навчився цій справі, та вже має власні пасіки;

Катерина Макогон – підприємниця з Лисичанська десять років створює м'які іграшки, які сьогодні успішно продає через онлайн платформи за кордоном. Зараз разом з ментором проекту USAID підприємниця розробляє відеокурс для тих, хто хоче займатися створенням ексклюзивних іграшок.

В Лисичанській міській газеті «Новий путь» (16.07.2020 № 29) розміщено статтю про підприємця Дмитра Косілкина, який пошиттям верхнього одягу. У 2018 році за рахунок гранту від ПРООН та кредитування по програмі «Будуй Своє» придбано сучасне обладнання, що дало можливість вийти на європейську якість продукції. Підприємець брав участь у грантових конкурсах ПРООН та USAID завдяки чому придбав автоматичне обладнання і, як наслідок, зменшив собівартість продукції. З початку 2020 року реалізує бізнес план спільно з експертами USAID по автоматизації, впровадження ошадливого виробництва. Компанія вже володіє власним торгівельним знаком.

За підтримки уряду Німеччини в рамках *проекту «Професійна інтеграція внутрішньо переміщених осіб в Україні»*, який виконується Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ) у партнерстві з Агенцією регіонального розвитку Луганської області, Луганською обласною службою зайнятості та державним навчальним закладом «Луганський центр професійно-технічної освіти державної служби зайнятості», *розроблено комплексний навчальний online курс з основ сільського господарства – «Школа фермерства»*. Вже пройшли навчання більше 80 осіб (3 групи слухачів).

Разом із тим в рамках *впровадження ініціативи «Школа фермерства»* викладачі Луганського національного аграрного університету (далі – ЛНАУ) здійснили низку візитів до Новоайдарського, Старобільського, Сватівського, Станично-Луганського та Троїцького районів, де провели *навчальні тренінги для сільгосптоваровиробників*.

Представники Біловодської громади взяли участь в 2-х онлайн семінарах «Школа фермерства», які містять найуспішніший досвід місцевих господарств. Курс має 4 основні модулі: тваринництво, рослинництво, інноваційні сільськогосподарські технології, ведення фермерського бізнесу.

В рамках Програми ООН з відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки ЄС, урядів Королівства Данії та Японії розпочинається серія навчальних сесій з формування бізнес-ідей, стартапів та розробки бізнес-планів, мета яких – зміцнення потенціалу та підвищення підприємницької активності внутрішньо переміщених осіб і місцевого населення Луганської, Донецької та Запорізької областей. 5-ти денні навчання проводитимуться у вересні-жовтні в містах: Северодонецьк, Лисичанськ, Попасна, Старобільськ, Кремінна, Сватове та смт Білокуракине.

Із запланованих 20 заходів Програми реалізовано 3, знаходяться на стадії реалізації 17.

Протягом 9 місяців на реалізацію заходів Програми фактично використано 834,5 тис. грн з інших джерел, що складає 9,5 % до запланованої суми фінансування у 2020 році. З обласного бюджету кошти не виділялися.

Одноразову виплату допомоги по безробіттю у сумі 455,8 тис. грн отримали та відкрили власну справу 16 безробітних осіб.

Підприємницьким структурам передано в оренду 100 приміщень загальною площею 18,7 тис. м², у власність – 5 приміщень загальною площею 524,6 м².

До виконання робіт/послуг за державні кошти залучено 253 суб'єкти малого підприємництва. За результатами укладено 426 договорів на суму 95,4 млн грн.

Суб'єкти МСП були учасниками 5-и форумів та 3-х виставок (69 учасників).

Представники бізнесу здійснили навчальний візит до м. Харків (25 осіб).

У звітному періоді організовано та проведено для підприємницьких структур області:

26 навчальних семінарів, тренінгів для 260 учасників;

15 зустрічей в різних форматах, засідань «круглих столів» та нарад за участі 117 представників МСП;

22 онлайн заходи (зоот-конференції, вебінари), в яких взяли участь 376 осіб.

Проходили навчання за курсом «Основи бізнес-планування» 17 осіб, за професіями, що сприяють започаткуванню власної справи, – 96.

Центрами зайнятості проведено: 26 семінарів «Генеруй бізнес-ідею та розпочни свій бізнес», 57 групових заходів «Презентація послуг з професійного навчання, у тому числі послуг Центрів професійно-технічної освіти» та 332 онлайн-вебінари про можливість започаткування власної справи.

За період дії програми «FinancEast» фінансову підтримку у вигляді субсидій і компенсацій отримали 63 суб'єкти ММСП Луганської області для реалізації 75 інвестиційних проєктів на загальну суму 98,8 млн грн.

Підприємці Луганщини брали участь державній програмі «Доступні кредити 5 - 7 - 9 %». Протягом лютого-червня суб'єкти мікро та малого підприємництва отримали кредити за пільговими відсотками на суму 40,2 млн грн.

Фермери беруть участь у державних програмах з фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі. З початку року суб'єкти МСП отримали часткову компенсацію: вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва на загальну суму 28,5 млн грн; відсоткових ставок за залученими у національній валюті банківськими кредитами – 11,1 млн грн.

За фінансової підтримки ПРООН в рамках проєкту «Мережа НГО – центрів підтримки бізнесу» на Луганщині сформована мережа центрів підтримки бізнесу, до коаліційної угоди приєдналися 18 громадських організацій. Продовженням є проєкт «Школа радників малого бізнесу», учасники якого отримують практичні навички консультування та менторську підтримку під час власної консультаційної практики.

Реалізація Програми сприяла створенню в області нових робочих місць. За інформацією органів місцевого самоврядування, міських і районних адміністрацій протягом 9 місяців за рахунок МСП створено 2 456 нових робочих місць.